

**Kwantowe własności promieniowania,
ciało doskonale czarne,
zjawisko fotoelektryczne zewnętrzne.**

DUALIZM ŚWIATŁA

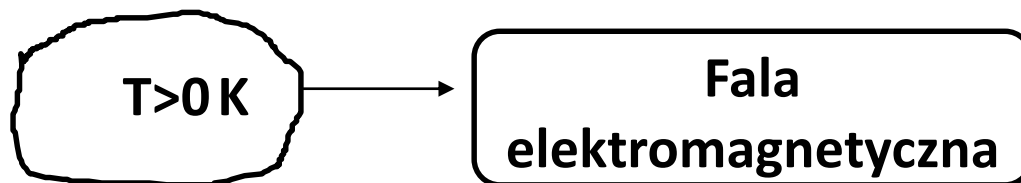
fala

interferencja,
dyfrakcja,
polaryzacja,...

kwant, foton

promieniowanie
ciała doskonale
czarnego,
efekt
fotoelektryczny ,...

Promieniowanie ciała doskonale czarnego

- **Dowolne ciało w każdej temperaturze ($T > 0 \text{ K}$) wysyła promieniowanie (*promieniowanie cieplne*) w postaci fali elektromagnetycznej.**
- **Ciało ogrzane do dostatecznie wysokiej temperatury zaczyna wysyłać promieniowanie widzialne.**

Widmowa zdolność emisyjna

$$\mathbf{R}_\lambda = \frac{\Delta P}{\Delta S \cdot \Delta \lambda}$$

Moc ΔP promieniowania wysydanego z jednostki powierzchni ΔS ciała w jednostkowym przedziale długości fal $\Delta \lambda$.

$$[\mathbf{R}_\lambda] = \mathbf{W/m^2 \cdot m = J/s \cdot m^2 \cdot m}$$

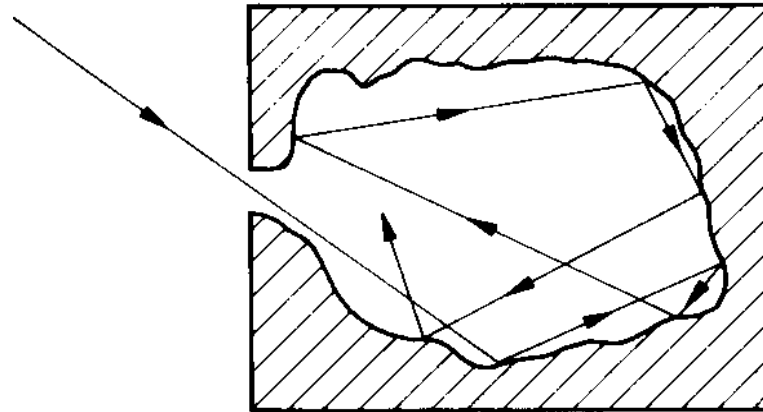
Całkowita zdolność emisyjna R

$$\mathbf{R} = \int_0^{\infty} \mathbf{R}_{\lambda} d\lambda$$

to całkowita moc promieniowania w całym zakresie długości fal, wysyłana z jednostki powierzchni ciała.

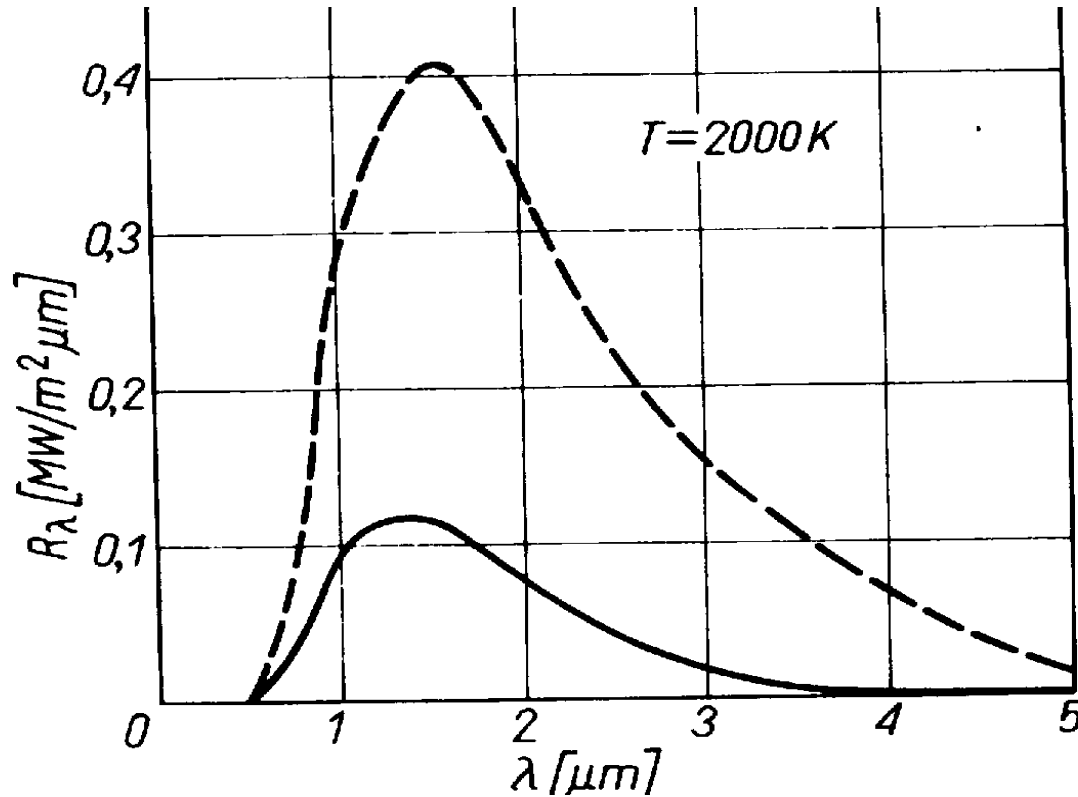
- Zdolność emisyjna jest funkcją długości fali i temperatury.**
- $R_{\lambda} = f(\lambda, T)$**

- ***Ciało doskonale czarne*** - teoretyczny model promieniowania cieplnego (obiekt hipotetyczny).

- **Ciało doskonale czarne jest to ciało, które pochłania całkowicie padające nań promieniowanie.**

rozkłady widmowych zdolności emisyjnych wolframu i ciała doskonale czarnego w temperaturze 2000 K.

- Ciało doskonale czarne ma maksymalną zdolność emisyjną w każdej temperaturze.

Model Rayleigha – Jeansa (termodynamika klasyczna)

- Wnęka ze zwierciadlaną ścianą;
- Wewnątrz takiej wnęki powstają elektromagnetyczne fale stojące;

$$\mathbf{R}_\lambda = \frac{8\pi}{\lambda^4} \mathbf{kT}$$

- W zakresie fal krótkich teoria daje wynik absurdalny („katastrofa w ultrafiolecie”).

Model Wiena

(19.10.1900, fizyka klasyczna, model empiryczny)

- Prędkości cząsteczek w gorącym ciele mają rozkład prędkości Maxwella;
- Cząsteczki są naładowane elektrycznie, więc skutkiem ich niejednostajnego ruchu jest wysyłanie fali elektromagnetycznej;

$$\mathbf{R}_\lambda = \mathbf{C}_1 \lambda^{-5} \exp\left(-\frac{\mathbf{C}_2}{\lambda \mathbf{T}}\right)$$

- C_1 i C_2 – stałe emisyjne, których wartości stałych dobrano tak, aby uzyskać jak najlepszą zgodność z doświadczeniem.

Model Plancka (fizyka kwantowa, 14.12.1900)

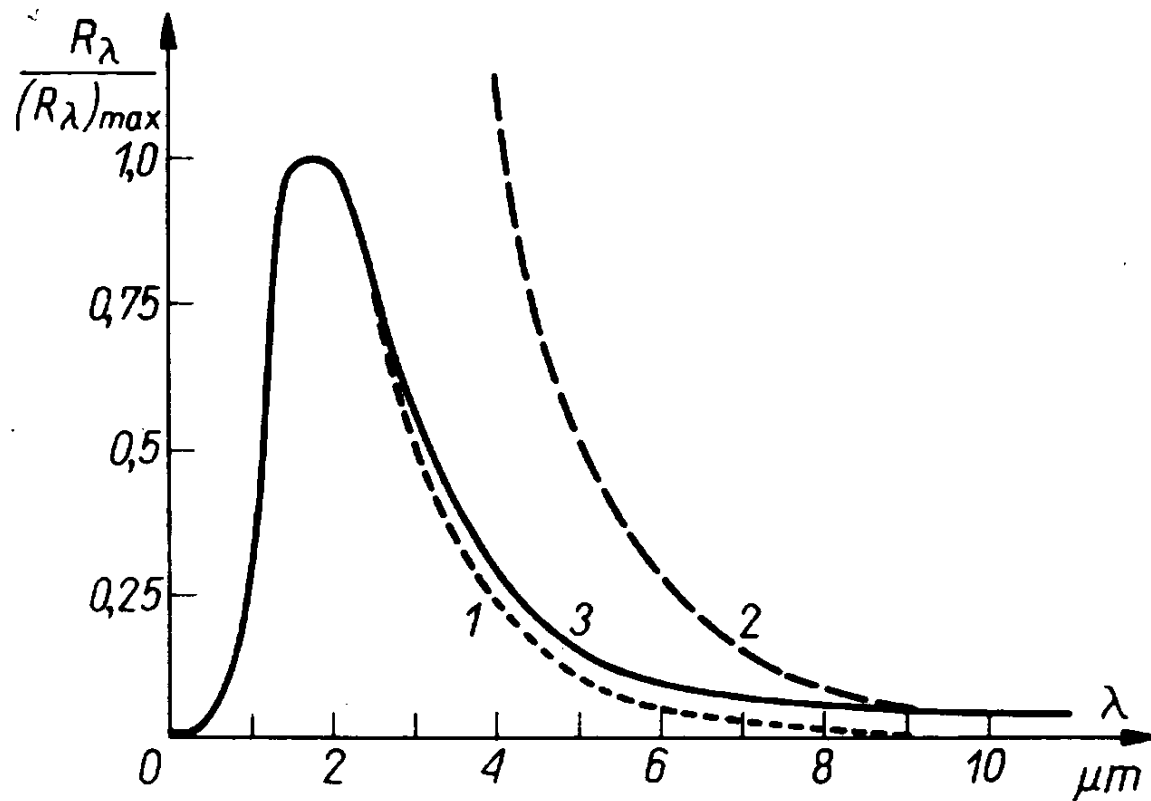
- Energia promieniowania jest wysyłana porcjami (teoria kwantów);
- Energia kwantu (fotonu) jest równa

$$E = h \cdot \nu = \frac{hc}{\lambda}$$

h - stała Plancka,

ν - częstotliwość promieniowania ($\nu=c/\lambda$).

$$R_{\lambda} = C \cdot \lambda^{-5} \left\{ \exp\left[\frac{hc}{\lambda T}\right] - 1 \right\}^{-1}$$

Wykresy widmowej zdolności emisyjnej ciała doskonale czarnego wg teorii:

Wiena (1),

Rayleigha-Jeansa (2)

Plancka (3)

Prawo Stefana - Boltzmannna:

Całkowita zdolność emisyjna ciała doskonale czarnego jest proporcjonalna do czwartej potęgi jego temperatury bezwzględnej.

$$**R = \sigma T^4**$$

$$\sigma = 5.67 \cdot 10^{-8} \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}^4.$$

Dla dowolnego ciała rzeczywistego zdolność emisyjna ma mniejszą wartość i stąd

$$**R = A\sigma T^4**$$

A - zdolność absorpcyjna ciała.

- $A=1$ - ciało doskonale czarne,
- $0 < A < 1$ - ciało rzeczywiste,
- $A=0$ - ciało doskonale odbijające.

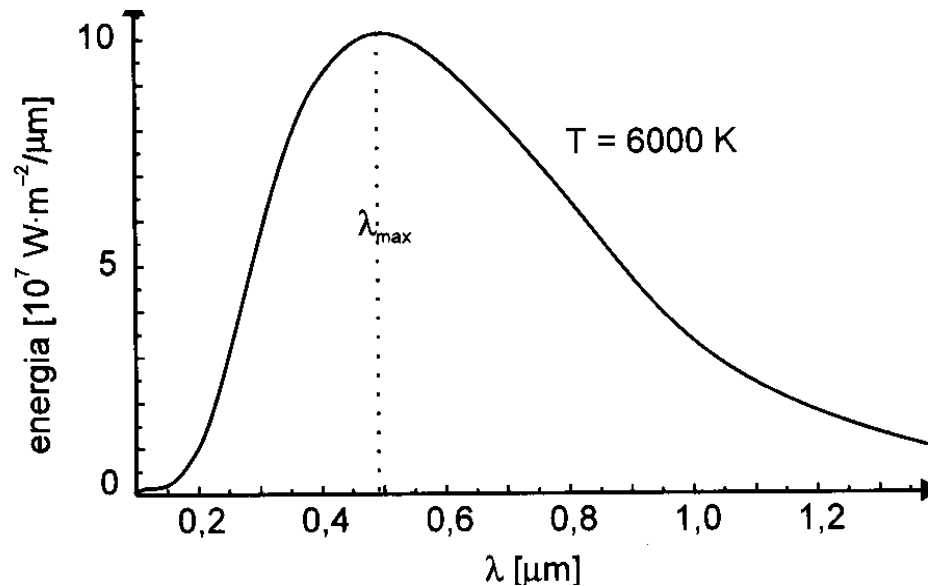
Prawo przesunięć Wiena

Ze wzrostem temperatury maksimum promieniowania przesuwają się w stronę fal krótszych (np. zmiana barwy ogrzewanego ciała).

$$\lambda_{\text{max}} = \frac{\mathbf{b}}{\mathbf{T}}$$

$$b = 2898 \cdot 10^{-6} \text{ m} \cdot \text{K}$$

Krzywa Plancka dla temperatury 6000 K (Słońce)

- Znaczna część widma promieniowania słonecznego leży w obszarze widzialnym (400-700 nm).
- Część leży w nadfiolecie ($< 400 \text{ nm}$), oraz w podczerwieni ($> 700 \text{ nm}$).

Strumień energii Φ

- Ilość energii przenoszonej przez promieniowanie do wielkości powierzchni, przez którą ta energia przepływa w jednostce czasu

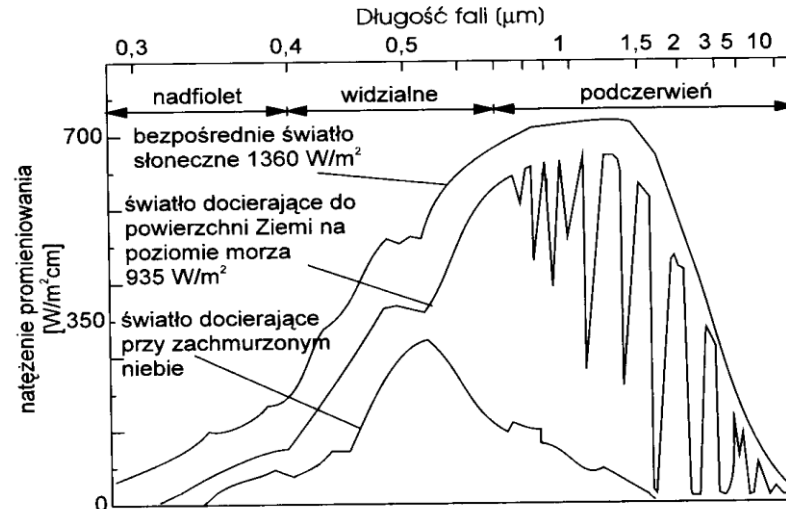
$$\Phi = \frac{\Delta P}{\Delta S}$$

$$\Phi(\text{Słońca}) = 1360 \text{ W/m}^2$$

Równowaga cieplna ciał:

- W stanie równowagi cieplnej ciało emituje tyle energii, ile pochłania.
- Jeśli energie te nie są równe, to temperatura ciała wzrasta lub maleje, aż osiągnięty zostanie stan równowagi.

Widmo promieniowania Słońca i zmiany wywołane pochłanianiem w atmosferze

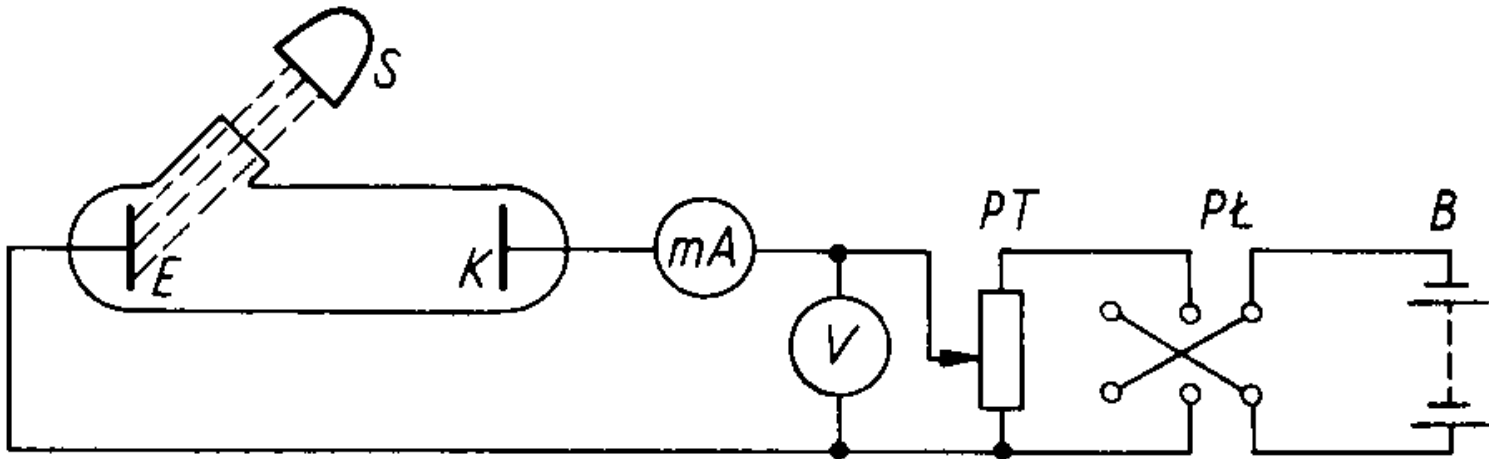

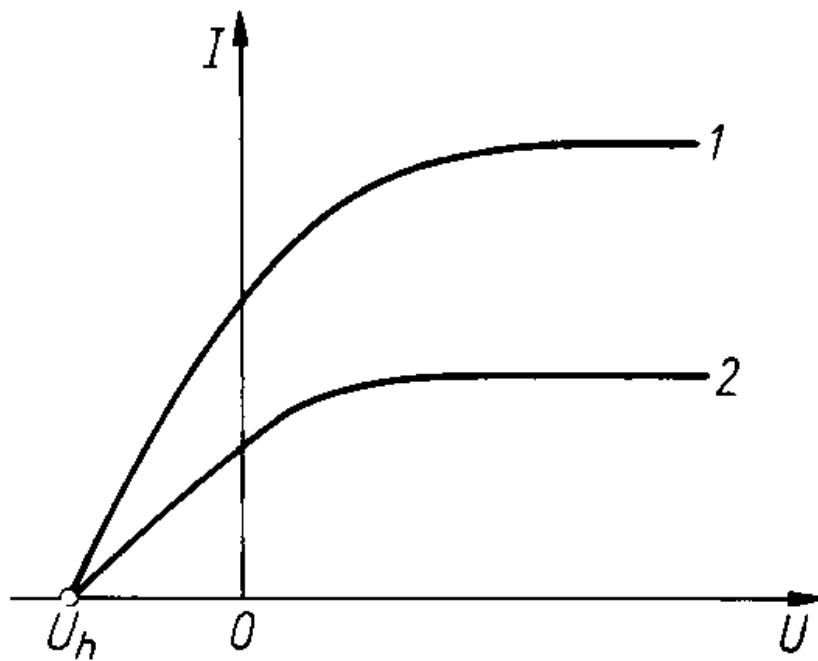
- Do powierzchni Ziemi dociera około 935 W/m^2 .
- Reszta jest rozpraszana przez gazy, pyły zawarte w atmosferze oraz przez chmury.
- Każde z tych środowisk może tracić zaabsorbowaną energię.
- Ustala się stan równowagi cieplnej, wyrazem czego jest średnia temperatura tych środowisk:
- 15°C - średnia temperatura powierzchni Ziemi,
- -10°C - średnia temperatura troposfery,
- -38°C - średnia temperatura stratosfery.

Zjawisko fotoelektryczne zewnętrzne

Polega na emisji elektronów z powierzchni metalu pod wpływem padającego promieniowania elektromagnetycznego światła.

Natężenie światła padającego na powierzchnię metalu w przypadku (1) jest większe niż w (2)

- Natężenie fotoprądu jest wprost proporcjonalne do natężenia światła.
- Natężenie fotoprądu nie zależy od częstotliwości padającego światła.
- Jeżeli U jest dostatecznie duże, to prąd osiąga nasycenie.
- Przy odpowiednio dużej ujemnej wartości U natężenie fotoprądu spada do zera (U_h - napięcie hamujące).
- U_h zależy liniowo od częstotliwości światła.
- Miarą energii kinetycznej najszybszych elektronów jest

$$E_{k \max} = e \cdot U_h$$

Kwantowa teoria zjawiska fotoelektrycznego (Einstein 1905)

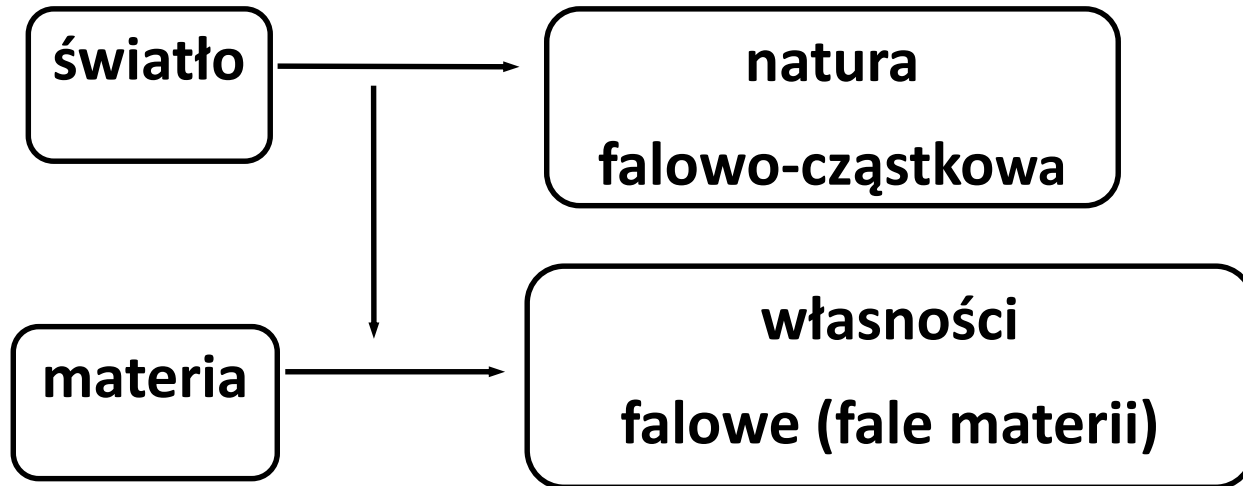
$$h \cdot \nu = W + E_{k \max}$$

$$W = h \cdot \nu_0$$

$$E_{k \max} = e \cdot U_h$$

W – praca wyjścia elektronu z metalu

Falowe własności cząstek materialnych

Długość fal materii λ określona dla cząstki o pędzie p jest równa

$$\lambda = \frac{h}{p}$$

Hipoteza de Broglie'a została potwierdzona eksperymentalnie w roku 1927 przez *Davissona – Germera*

Zasada nieoznaczoności Heisenberga

Iloczyn niepewności pomiaru pędu i pomiaru położenia cząstki jest zawsze nie mniejszy od stałej Plancka

$$\Delta p_x \Delta x \geq h$$

$$\Delta p_y \Delta y \geq h$$

$$\Delta p_z \Delta z \geq h$$

Ograniczenie dokładności pomiarów, zawarte w zasadzie Heisenberga, nie jest spowodowane niedokładnością przyrządów, lecz jest wynikiem falowej natury cząstki.

$$\Delta E \Delta t \geq h$$